

Selské balady

Jaroslav Vrchlický

JAROSLAV VRCHLICKÝ

SELSKÉ BALLADY¹

Poznámka. Všecky historické ballady této sbírky zbudovány jsou na motivech, jež historická fakta poskytla, a jichž největší část čerpal jsem z výtečné studie Svátkovy „Selské vzpoury v Čechách“, vyhrazuje si ovšem všady úplnou volnost poetického zpracování. J. V.

Milým soudruhům Dru Josefu Thomajerovi a Aloisiu Jiráskovi připisuje J. V.

V Praze, 1. ledna 1885

ČESKÁ DUMA

Oj, ty dumo česká, tajemný smutku,
žel jen k slzám nutíš a tak málo k skutku!

Kdo tě asi první, česká dumo, básnil?
posud nám po tobě zrak se nevyjasnil!

Leží to, ach, leží na srdci co kámen,
pálí to, ach, pálí v zraku jako plamen.

Ku odboji náhle ruku mdlou to stiská,
v zápětí však pouze jenom hrud' si stýská.

---

¹ Převzato z: Vrchlický J., *Selské ballady*, Praha 1885 (redakčně upraveno).

Oj, ty dumo česká, kdo byl otcem tobě?
jsme tu pod tvou tíží jak pod hlinou v hrobě.

Stahuje to hrdlo, na prsou to dusí
a ta ústa přec jen zpívat, zpívat musí!

Jako lehký mráček, sotva stopu nechá,
táhla's jistě poprv hlavou otce Čecha.

Rostla jsi a houstla jako chmura tmavá,
když věznila Přimda kněze Soběslava.

Byla's jako mračno v postrach všemu ptactvu
v srdcích Přemyslovců – láska ku cizáctvu.

Ale jako příkrov z Bílé vstala's hory,
národ pod tvým tlakem dvě stě let byl chorý.

V pohár skanula jsi, v slzách planula jsi,
ze všech větrů do Čech, dumo, vanula jsi!

Otrávilas píseň, na srdce nám lehla,
po pláních a hvozdech černým stínem šlehla.

Nejhlob ovšem má tě v duši sedlák český –
Dumo! kdy jen z tebe zářné šlehnou blesky?!

ETRUSKÁ BALLADA

Etruský sedlák – první oráč,
vzal za pluh kámen ostrý
a první brázdu sotva táhnul
a vyoral jen – kostry.

I pravil k sobě: V zlý čas věru
jsem vyšel zemi orat,
můj chléb z té tvrdé země kostí
mi musí ovšem korat.

Dne druhého táh' brázdu zase.
Zem páchla shnilou krví,
a sedlák vzdech: Chléb hořký bude,
dokavad tak se mrví!

A třetího dne vyšel v pole
hned z rána na úsvitě,
pluh těžce táh', a pod něj sáh'
a vytáh', vytáh' – dítě!

To dítě mělo šedé vlasy,
na tváři samou vrásku
a ve svraštělé suché ruce
hrst žlutých, suchých klásků.

A sedlák polekán a zdiven
se ku dítěti sehne,
to plakalo, že míň je rosy,
než slunce žár ji sžehne.

To plakalo a hořké slzy
do vrásek tekly hbitě,
a sedlák vzdech: „Pro věčné bohy
kdo jsi, co chceš jen, dítě?“

A dítě dělo: „Zaorej mne
i hluboko a hladce,
zas na povrchu vždy se zjevím,

jsemť obraz – tvojí práce.

Svůj hořký pot, svých slzí brod.
své trudy zříš v mém vlasu,
své práce marný výsledek
v té kytce hluchých klasů.

A slzy moje – slzy lidstva
jsou ovšem nekonečné,
a v dětské mojí tváři vidíš
též svoje dětství věčné.“

SEN TAMERLANŮV

Před svojí smrtí Tamerlan
měl tento divný sen:
do dálky táh' se dlouhý lán,
on na něm natažen.

A obrovský kmet před ním stál,
půl člověk a půl duch,
plál jeho zrak skrz vousů mrak,
dlaň jeho tiskla pluh.

„Kdo jsi?“ děl vládce. „Boží soud,“
děl přelud; „slyš mou zvěst:
jak prokletí jde v zápětí
za výrokem mým trest.“

A v nářku tom jak zněl by hrom,
pluh na vládce kles' hrud',
a jako v pláň. neznámá dlaň
tam ryla: Proklet buď!

A ňadry jeho brázdu táh',
ač svíjel se a třás',
a šlo to hloub, ač každý kloub
mu praskal, vstával vlas.

Po jedné brázdě druhou zas
s touž důkladností táh',
a z klína zrní házel v ráz
v těch brázd krvavý nach.

A nežli třetí brázdu vryl,
juž z první osení
se zelenalo vesele
a v čilém vlnění.

A čtvrtou nežli dooral,
juž kýval plný klas,
a oráč dál se s pluhem bral
vždy znova hloub a zas.

Vždy na novo jak olovo
tek' do brázd horký pot,
a do ňader vždy hlouběji
ryl pluhu ostrý hrot.

A celé tělo vladaře
juž vrostlo do země,
a v červánek si skřivánek
pěl nad nim dojemně.

A zlaté klasy šuměly,
to jeden chvit a třpyt,
a rostly víc v sta, ve tisíc,

vždy výš až nad blankyt.

A Tamerlan kde srdce měl,
zkad hrůza šla a děs,
tam šedavá si pěnkava
své hnízdo tkala dnes.

A zkad krvavé myšlénky
se draly v divý rej,
tam vlčí mák čněl do oblak
a v nach svůj halil jej.

Když celý obzor zaplavil
těch zlatých klasů vír,
svou práci oráč zastavil,
v své duši cítil mír.

Na mezi pak na pluh svůj sed',
jenž jako slunce plál,
a do čtyř úhlů zvolal v svět:
„Já jediný jsem král!“

DVĚ LANĚ

Dva dny již kníže Oldřich u Peruce
na vzácnou čekal zvěř,
a vždy se zachvěl, jak hnul sebou prudce
ve větru strom i keř.

A darmo zněla lovčích rohů echem
kol zalesněná stráň,
to bůh ví, kady zmizela vždy mechem
ta bílá, vzácná laň.

Dne třetího zas vyjel na čekání.
však sám děl: Naposled!
Jel, náhle, v úval kde se hora sklání,
cos kouzelného zhled'.

Tam dívka stála, u studánky prala,
zpěv její zvonil v les,
a kníže zřel, jak sukni nazvedala,
jak s páží šat jí kles'.

A jako světlo mezi bílé břízy
když zbloudí, její plet'
tak stříbrem plála, vlas jak zlato ryzí.
Ó hled' si srdce, hled'!

I stojí kníže udiven a němý,
zář listím hraje si,
a zapomenul půvaby jat těmi
na lov i na lesy.

V tom udýchán sem vrazil lovec mladý
tvář v ohni, v dechu chvat:
„Ó, běda, kníže, co ty stojíš tady,
laň padla do tenat!

A nalíčil je rukou přemělou
ten lotr Kresina,
ó pojd', potrestej selskou pýchu smělou,
zkroť toho zlosyna!“

Hněv zkypěl v knížeti, trh' uzdou prudce
a v cvál se dali zas,
kam lovec ved' je nazpět do Peruce,

a v statek vtrhli v ráz.

Na dvoře, hle, nad krásnou, bílou laní
ten lotr sedlák stál,
ji právě skolil, hladil jí šij dlaní
a do vousů se smál.

A stáli jak dva mraky proti sobě,
tu kníže – sedlák tam.
„Hned spoutejte mu drzé ruce obě,
trest vymyslím již sám!

A lovci již se vrhli na sedláka.
V tom dívka cloní jej,
knížeti padá k nohoun letem ptáka:
“Můj otec! Soucit měj!”

A kníže couvnul. – Bože, to jest ona!
Tam prala před chvílí!
Pod nohou její kvetla růže vonná,
kol hráli motýli!

A jako světlo mezi bílé břízy
když zbloudí, její plet'
tak stříbrem plá a vlas jak zlato ryzí:
Ó hled' si srdce, hled'!

A kníže couvnul – usmál se a svolil:
To můžeš štěstím zvat,
že za laň, již's mi před očima skolil,
mi jinou můžeš dát!”

„Laň za laň!“ – Kresina vždy s klidnou tváří
dal jemu v odpověď.

A na bříze pták zpíval jásající:

Ó hled' si srdce, hled'!

PÍSEŇ KLASŮ

V božím požehnání,
v lidském proklínání
rostem na té potem zvlhlé,
smutné české pláni,

Necht' rozmary pánů
na tom žitném lánu
ryjí kopyty svých ořů
tisícerou ránu!

Děti „chleba“ křičí
a již zrno klíčí,
ať ho úpal slunce pálí
ať ho kroupy ničí.

Co se komu zráčí,
klas na všecko stačí;
vždyť se k vůli němu v prachu
denně sedlák vláčí.

Za mozoly dlaně
na desátky, daně
zrní klasy nasypají
v míru svrchovaně.

Aj, tu vojačina!
Na výplatu syna

klasy dají, vždyť ta matka
hořem ruce spíná!

Co nám chlady, vedra?
Zem je matka štedrá,
rostem pro ta nachýlená,
unavená bedra!

Rostem na souvrati,
slunce to nás zlatí,
když se zráčí milostpánu
zvěř svou námi štvátí.

Rok po roku rostem,
přec na českém, prostém
stolu sedí bída holá,
chudoba tam hostem.

Zrní dosti dáme,
všecko, co jen máme,
a přec sedlák pěst zatíná,
selka ruce láme.

Málo! pořád málo!
Co se to jen stalo,
stejně rosa vlašila nás,
sluníčko nás hřálo.

Či té černě půdy
zkrváčené hrudy
proklety jsou tak, že rostem
stále v nové trudy?

Skoro na té roli

popelem a solí,
žlučí jsme než zlatým zrním –
Ach to bolí! bolí!

Aj, kdy lépe bude
pro ty ruce chudé,
pro ty nohy utýrané
až do krve rudé?

V božím požehnání
v lidském proklínání
pro koho jen asi rostem
na té české pláni?

SUPLIKA

Pan kantor z prvního spaní
byl náhle probuzen,
vstal, oči mnul si dlani.
Co můž to býti jen?
Z návse zněl hluk
jak zbraně zvuk
a kantor měl tak pěkný, pěkný sen!

Snil: na věcí byl škole,
měl dvojí deputát
a kravku, kozu, pole
a nemusil se bát,
pan vrchní brouk
když naň si houk?
a psem jej honil od zámeckých vrat.

Vstal celý rozespálý

a z okénka pak hled',
na návsi davy stály,
a kantor strachy zbled'.
Byl to jak voj
připraven v boj,
když s domovem se loučí naposled.

Z těch známých, vlídných tváří
hněv sršel se vzdorem,
a mladí jako staří
zde stáli táborem,
ten cepem třás',
ten kosou zas,
ten vidlemi a jiný toporem.

Vit starý na patníku
jak farář rozkládal,
a celý zástup v mžiku
se směrem k škole hnal,
pár tuhých ran
a dokořán
juž dveře – kantor před sedláky stál.

A z třiceti úst zní to
ve bouřném pokřiku
(mně chudáka je líto
při tomto pvyku.)
„Kantore hej,
k práci se měj
a na pány nám napiš supliku!“

„... To nejde, milí kmotři,
to třeba rozvážit!’
„Jsou tyranii a lotři“,

mu zahřměl v odvet Vít,
„Ať zvědí juž
co sedlák zmůž’,
my nechceme se juž pro cizího dřít!“

„Ne! Nechcem!“ zní to davem,
jak bouř to hlaholí,
„náš hlad je naším pánem
a naše mozoly!“
A divý rej
zpět tiskne jej
a zatlačil ho k stolu do školy.

„Vem nejlepší své pero!“
Vít rozkazuje zas,
„Piš“, hřímá hlasů stero
a kantor jen se třás’,
pak nesměle
pot na čele
děl: „Nejde to, když křičí každý z vás!“

Jak psáti? Včera právě
zde sám pan vrchní stál,
a kantor ostýchavě
brk zkoušeti se jal.
Ba sám pan Franc
s ním preferanc
až do desíti milostivě hrál.

Pot utřel sobě, v bázni
jak z čela se mu lil!
Vždyť ves že drží v kázni
jej farář pochválil.
Vstal, sotva sed’,

leč rázem zpět
jej k židli sto jich tiskne ze všech sil.

„Piš!“ – celý dav naň vříská,
„neb zakusíš náš trest!“
A motyka se blýská
a zatíná se pěst.
„Nuž rychle piš,
však nejlíp víš,
co musíme od pánů zlého nést!“

„Chci splnit žádost vaši’,
di kantor málo jíst,
však nejde to tak, braši,
(a chvěje se jak list)’
hned ve mžiku
psát suppliku,
neb s pány není rádno třešné jíst.’

„Nač kantora pak máme?“
Vít křičí zuřivě.
„Nu, tedy ... uhlídáme!“
zas kantor bázlivě,
z vás jeden teď
jen slove veď
vše pověz hezky zvolna, uctivě.‘

„Nu dobrá, napiš tedy,
že s pány máme kříž.
ty roboty a bědy
víc nechcem snášet již,
kdy za týden
ach dvakrát jen
po vlastní práci smíme. Item piš:

Že vrchní chám je drzý
a výslovně že chcem,
by pan hrabě ho brzy
juž poslal k čertům všem.
Co váháš zas?
Máš v brku vlas?
Či nespouští víc? – Jiné pero vem!

Dál item panu Franci,
by rychle kvinde dal,
by uznal toleranci
a vrátil vše, co vzal,
co zkazí zvěř,
neb lovců sběř,
by náhradu nám slušnou vykázal.

Dál item aby zrušil
tu sílu poplatků,
neb sedlák zuby sušil
a kněz žil z desátků.
Co vážneš ted’?
„Ach Víte, hled’
já udělal tu kaňku ve zmatku!

Tak nemažem to dáti
přec slavné vrchnosti!
„Nech tak, to stejně platí,
na nás v své chytrosti
jsi pozdě vstal,
však piš jen dál!“
A kantor chudák dopsal s úzkosti.

Pak vytrhli mu v smíchu

tu divnou suplika,
Vít čet' ji na hlas v tichu,
pak rázem ve mžiku
ze školy ven
se zástup ten
jak bouře valil v lání, povyku.

A znikli s divným plesem,
za nimi kantor zřel
do tmavé noci s děsem
a chudák jen se chvěl!
V mlhavou dál
pak naslouchal,
co nyní počít si má – nevěděl!

Teď vyhnán bude, možná
že vězněn, mučen snad;
sny krásné, přání zbožná!
Jak všemu vale dát!
Na lože kles',
nad lesy kdes
zřel oknem nebe v rudé záři stát.

PÍSEŇ VZBOUŘENÝCH SEDLÁKŮ

Nu, co patří pánu?
V střeše každý hřeb,
každá krůpěj v džbánu,
na polici chleb,
jeho vše jest, ale, bratři,
kosa v šíj a v leb mu patří
okovaný cep!

Nu, co patří pánu?

Dcery tvojí zpěv;
sýpka, ať je plna
zrní nebo plev,
zdupané i zkvětlé nivy –
ale též však spravedlivý
náš i vnuka hněv!

Nu, co patří pánu?

Svižný karabáč,
když on řekne, cháme!
úslužné rci „rač!“
však před věčným soudem božím
patří skrání mu zryta hloží
vdov a sirot pláč!

Nu, co patří pánu?

V hvozdě zvěř i klest,
poslední tvá kráva,
jediná tvá čest;
ale patří jemu taky
v nestoudnou tvář, v drzé zraky
mozolité pěst!

Nu, co patří pánu?

Sláva, přepych, moc.
Vzhůru, bratři, k ránu
jde prý naše noc!
On má hrad – my žhavou smolu,
šťěstí on – my trud, však bolu
bůh jde na pomoc!

LORECKÝ ZE LKOUŠE

Šamonické zvony pěkně vyzvánějí;
sedlákům je běda, páni ti se smějí.

Ke kostelu z dvorce jedou slavné křtiny,
Lorecký ze Lkouše má dva statné syny.

Ke kostelu z dvorce kočár za kočárem,
pan Lorecký plesá nad tím božím darem.

Myslilť, že již musí umřít bez dědice,
a teď šťastný otec vjíždí do vesnice.

Aj, tu zastoupí mu cestu mužů řada,
rychtář Petr Dulík v uzdu koňům padá.

Širák sklání k zemi, však než řečnit začne,
Šamonický zeman svažší čelo mračné.

Křikne na kočího: „Zmrskej toho chlapa,
dál jedť, at můj hřebec v prach tu luzu sšlapá!“

Ale Petr Dulík odstrašit se nedá,
uzdu nepustí víc, dále svůj hlas zvedá:

„Bůh dnes na tvém rodu ukázal své divy,
budiž, pane z Lkouše, rovněž milostivý!“

Slev nám na robotách, slev nám na desátku,
vždyť žijeme stále jak o velkém Pátku.

Žijem v dření, psotě, v tísní, trudu, mdlobě,
smiluj se jak bůh že syny dva dal tobě!“

„Ano dal mi syny’ – Lorecký zle křičí,
,vychovám je, na vás aby byli biči.

Bych tvou zkontroloval zpupnost: rode zlý a líný,
proto ku pomoci bůh mi dal dva syny.

Najednou dva dal mi na vás do zásoby,
máte-li zlé nyní, horší přijdou doby,

Až mé děti vzrostou. A teď z cesty, cháme,
pozor, at se více spolu neshledáme!

Pustil Dulík uzdu, s druhy ustoup’ stranou,
zrak mu divě šlehá, tváře rudě planou.

Rty se třesou řečí výmluvnou ač prostou:
„Na biče tvé děti jistě nedorostou.

Nebudem se dále na svého dít kata
záhy posekáme ta tvá bičištata.

Nebudem přec supy na své děti živit,
v pokoře se plazit, hrbit šij a křivit!“

Šamonické zvony bouřně vyzvánějí
pánům dnes je běda, sedláci se smějí.

Dvorec zapálený, nádvořím krev proudí,
na zvráceném sudě Petr Dulík soudí.

Před ním trčí vidle, odznak selské síly,
a k nim zástupové ku přísaze pílí.

Pod nimi cos v krvi mokvá v hrůzné změti:
Šamonický zeman a s ním jeho děti.

BALLADA VÁNOČNÍ

Vzbouřili se sedláci
proti pánům v ráz,
práce již je trmácí
bolí plec i vaz,
hladem hynou děti, ženy, ba zdá se být otrávený
i ten boží klas.

Vzali kosy, brány, rýč,
motyku a cep,
švihá, zvoní to jak bič
o tu panskou leb.
Jedli dlouho zvěř a pstruhy, a sedlák měl zápas tuhý
o plesnivý chleb.

Panský zámek dobyli,
zapálili věž,
vykradli vše obilí,
krávy, koní spřež,
zrubali vše panskou chasu, nešetřili ani krásu
žen a dívek též.

Pán se z honu navracel
s chrty, ohaři,
vzteky mu divý v duši vjel
a krev do tváří,
utek' v zmatku ku sousedu a tam celou svoji bědu
vypsal císaři.

V krátké době trouby jek,
dragoni tu již,
pojímali dobytek,
zapálili chýš,
sedláky pak chytli v hvozdě, na útěk se daliť pozdě –
Bože, ty to víš!

Pláň se táhla bez hrází,
v prostředku strom stál;
vojska tlum sem přichází,
táborem se dal,
dlouho prohlížel tu sosnu, bručel a se ztrácel do snů
starý generál.

„Pěkný strom to! Z daleka
lze jej uvidět,
povésíme člověka
na každičkou snět,
sedláci jej v celém kraji odtud pěkně uhlídají,
hoši, k práci hned!“

Stalo se a ve chvíli
přivedli je sem,
každá snět se nachýli
smutným břemenem:
v haluzích to stená, praská. Pane Bože, což tvá láska
opustila zem?

Pět a dvacet sedláků
visí do kola!
Pět a dvacet přízraků,
každý mrtvola.
V haluzích to praská, kvílí, haluze se níže chýlí
k zemi do pola.

Děl generál do boty
strčiv karabáč:
„To trest selské holoty,
co žen, dětí pláč?
Jako svícen strom ten stojí, vánoční to strůmek v chvoji,
pěkný ramenáč!“

Tu děl kdosi ve mraku:
„Já jej rozsvítím!“
blysklo se všem ve zraku,
síra, oheň, dým.
temný zvuk a rachot hromu, kvílení a praskot stromu,
rychle, jak to dím.

Celý tábor v plameni,
v moři ohně stál,
útěk, zmatek, úpění,
a strom jasně plál,
mrtvolami obepjatý hořel jako svícen zlatý,
svítil v šírou dál.

Prchla noc a hořel zas,
hořel tak dnů pět,
občas náhle v jeho jas
boží anděl slet',
sedlákovu duši vzal, na srdce ji bohu dal,
jako bílý květ!

Na pasece pusto kol,
popeliště, rum,
ve krajině utkvěl bol,
nevzbudí se z dum,

hrud tvá lidu křivdy cítí, strom však svítí, svítí, svítí
v sny všem tyranům!

SHNILÉ OBLÍ

V den mlhavý kdys u Bystré
lán rodný sedlák oral;
na staré hruše uschlou snět
v tom starý havran slet'
a lidskou řečí zakrákoral:

Ty v potu tváře nadarmo
zde kypříš svoji hrodu,
a darmo budeš síti též,
neb nikdy nebudeš
plod sklízet, věř mi, svého trudu!

Po ptáku sedlák bičem šleh',
leč ten se drzý nehnul,
zrak – rudý jas a chrapot hlas.
Pak zmizel v jeden ráz,
když sedlák pro kámen se sehnul.

Šel domů sedlák poděšen,
v tom s nebes hloubi náhle
červánek vznítíl kalný vzduch
a v dáli rudý pruh,
jak v krev by nořil brázdy táhlé.

A v noci vzplály hvězdy dvě
a jejich metly rudé
se třásly v dálce mlhavé
jak slzy krvavé;

To jen sám bůh ví, co to bude!

A sotva vzešlo osení,
sedlák se vidli chopil,
šel na pány a nastal soud,
a brzy krve proud
ty rodné lány kolem stopil.

A než-li v klasy metalo
to obilíčko boží,
pan hrabě Vilém z Kolovrat
se s vojskem na vsi krad'.
Zda sedlák nyní vidle složí?

A než-li klasy dozrály,
juž konec byl té řeži,
a kde byl ve vsi jaký muž,
na stromě visel juž,
ba stačily juž k tomu stěží.

Pak všeli je na trámy
u stodol, kolen, stájí,
a v polích v slunce úpalu
to zrálo pomalu –
však mrtvo bylo v celém kraji.

Uzrálo v posled obilí,
leč kdo je sklídí asi?
pár dětí, které zmořil hlad?
žen slabých zástup snad,
jež zármutkem si rvaly vlasy?

Pak přišly bouře. Celé dny
jen s oblohy se lilo.

Co kdys u Bystré sedlák sel,
to nikdo nesklízel,
to zrostlo, hnilo, hnilo.

Nad klasů bahno havran slét'
a děsně zakrákoral:
měl radost z věštby své, neb klet,
co stojí boží svět,
je lán, jejž český sedlák oral.

RYCHTÁŘ OREMUS

Sedláci jdou proti Plzni.
Doba krve, boje, hrůz!
Bratři, dobře se vám vede,
dokavad vám v čele jede
rychtář Oremus.

Pan rychtář se spolčil s pány,
žita mnohý plný vůz
vpašoval skrz městské brány
za dukáty zverbovaný
chytrák Oremus.

Zle to k posledu naň trhlo,
houká houfnice i kus,
meče zvoní, na svém koni
za pány se žertem honí
zrádce Oremus.

Však v té chvíli, kdy byl zrádcem,
a sám se chtěl dáti v klus,
v lebku tesákem ho ťali,

boje rykem zazpívali
nad ním: Oremus!

BALLADA O SMRTI JANA KOZINY

O přesmutná to novina,
ji zná už každá ves,
že dobrý náš Jan Kozina
pod rukou kata kles'!

Ó Plzeňské ty náměstí,
nám v žilách tuhla krev!
Co v naše velké neštěstí
je veliký náš hněv?

Nic – zrno padlé pod žernov,
nic – udupaný klas!
Jen vzlyk a pláč, nemáme slov,
sirotou každý z nás.

Ti páni mají ve ňadrech
jen kámen nebo troud,
že mohli nám jak na posměch
ten hrozný vyřknout soud.

A příšera byl jejich kat
a na d'ábla se zvrh',
když pláčem naším nedojat
oprátku v oko zdrh'.

Co platny naše výsady?
Co pergamenů sta?
Když nešlo to, ach, bez zrady

a ve všem byla msta!

Ó Plzeňské ty náměstí,
my v poutech stáli tam,
a němí byli bolestí,
když on se zjevil nám.

Šel, buben zněl, ó jak se tměl
skrz černé sukno zvuk!
Šel, hrdý, vzpřímen, nám však vřel
ve srdcích ještěr muk.

Na stupni stál a katu prál:
„Jen málo, brachu, slov,
zřím tady samý trud a žal
a více než tisíc vdov!

Zřím tady sta sklopených hlav
a to já nemám rád,
ten lid je tu jak tupý brav,
ať jde! – Nač tady stát?“

A odpověděl jemu kat:
Což věru nevidíš?
zde musí stát z nich každý spjat,
na nohou želez tíž;

Zde musí tebe viděti
jak na popravu jdeš
a musí k tomu mlčeti
ta zbujná selská spřež.

Tu děl Jan Sladký: „Lide můj,
to smutná pro tě věc,

však dobře tak, proč byl jsi hnůj
a proč jsi skláněl plec.“

Tu děl Jan Sladký: „Lide můj,
to není konec však,
při právech svých ty pevně stůj,
buď volný vždy co pták!

Však Lamingere, tyrane,
ty vem těch slzí proud,
než dnešní den v rok zaplane,
na boží zvu tě soud!

Tam povím tobě, lidu pot
jak převzácná je věc.“
V tom bubnů hřmot jak o překot,
v oprátku sklonil plec.

A děsný mžik – a jeden vzlyk
a tma objala nás,
když propustil nás žalářník,
nám scházel zrak i hlas.

Ó Šumavské vy pralesy
ó zřídla zvonivá!
váš zpěv nás teď jen poděsí
neb nám se vysmívá!

Vším zní ta smutná novina,
ji zná už každá ves,
že dobrý náš Jan Kozina
pod rukou kata kles’.

Však rok a den to pouze jen

Bůh tak to nenechá!
Ne věčný soud jde Lamingen,
to naše útěcha!

MATYÁŠ ULICKÝ

Matyáš Ulický stál již před popravou
s nachýlenou skrání, s obnaženou hlavou,
s které seděli mu cihlou pomazání;
v očích vytřeštěných žehlo jemu plání,
rety cukaly se jako v divé křeči,
zmatenou se ob čas zachvívaly řečí,
slova to jen kusá, křiky utlumené.
Náhle jako bouře když se bradly žene,
přes kořeny kmenů, přes balvany chvátá,
začal mluvit k lidu, co holomci kata
chystali své stroje: ten hle zkoušel palcem
sekery své ostří, ten jsa dobrým znalcem
provaz měřil okem, zdali snese tíži,
k skřípci až ho připnou od paty ku kříži.

Ať jen vymluví se, kat děl, však již tipec
napraví mu kolo, panna, boty, skřípec.

A kněz mluvil k lidu na valech i v bráně:

„Matyáš Ulický, zbožný sluha Páně,
že jsem nemoh' déle vidět selskou bídu,
že jsem z čisté lásky pomoci chtěl lidu,
že jsem zavéstí chtěl pravou říši Krista,
kde se rovnost stavů, bratrství všem chystá:
pány jat a souzen, vydán na mučidlo,

vyprávím teď světu, co mé oko shlídl
v bezdnu těžké dumy a co vidím ještě,
co ten brousí meče, co ten chystá kleště.“

Jen ho nechte, kat děl, naposled on šílí.

„Sestoupil jsem ke dnu, tam kde duše kvílí,
veden okem ducha octnul jsem se v pekle,
Hospodin jež chystal panské luse vzteklé,
mučitelům lidu, zpupným násilníkům,
náhončím jich, katům, popům, námezdníkům.
A má duše plesá a má duše jásá,
okovy své vazby květným pýřím strásá,
neb panského pekla strašlivé ty divy
podaly mi důkaz, bůh že spravedlivý,
co dnes panstvím, slávou, bídou že je příště.“

Jakže, praví soudce, ještě s popraviště
má lid bouřit k vzpouře? V bubny udeříme,
jeho zpupný hovor vřavou přehlušíme.
„Jen ho nechte,“ hejtman s úsměvem dí městský,
kdožby něco dáti moh' na ten žvást dětský?
každý ví, že blázní.

A kněz počal znova;
jako těžké kroupy byla jeho slova,
když se sypou s mračem, mlátí do obilí,
byla plna pravdy, přesvědčení, síly:

„Vejdu v černou bránu temné klenby skalné,
slyším hádky, zmatky, stesky, vřesky žalné;
kolem slzy lidu, které od pravěku
prolity kdy byly, zhoustly v kalnou řeku,

a ty vzdechy lidu, v tom co panstvo hýří,
klenbou valily se jako netopýři,
věčnou nesouce se k bohu obžalobou:
lidu bídou, hladem, utrpením, mdlobou.

Brodím se tím bahnem a tím vzduchem vzdechů,
stoupám ďábelského dále do pelechu,
duch mne chyt' jak druhdy chytil Habakuka,
ukázal mi všechny panstva bědy, muka,
všecky jejich tresty, mučidla a hloží,
háky, kotle, šrouby, celou pomstu boží,
divné, prapodivné ukázal mi věci.

Nejdříve mne vedl ku obrovské kleci,
která zamříženě z černé skály zela.
Ta vám byla potvor divných plna celá:
v jedné směsi, v jednom reji, v jednom klubku
točily se, řvaly jak psi do náhubku,
přihlédl jsem blíže, kousali se dravci,
v kalu rousali se písaři a správci,
důchodní a vrchní, panští mušketyři.
V jednom kole v kleci běhají a víří,
skáčou jako štvání od podlahy k stropu,
chytají své hlavy v sítě vlastních copů,
které jako jehly, kamkoli se točí,
šlehají jim v tváře, šlehají jim v oči.
Upadají při tom vlastní přes kordiska,
přes hole a biče. Chasa tato vříská,
prská, slintá, cintá, rozplývá se pláčem,
neb nad nimi Satan stojí s karabáčem;
švihne a ta chasa tančí v jedné změti,
švihne a ten chumáč copů k výši letí,
švihne a to klubko noh a lýtek padá
nahoru a dolů, věčný kruh a řada

v hněvu, řevu, stesku, vřesku, smíchu, žalu,
vstává a se boří vlastních do výkalů.“

Bude třeba dvojí rozžhaviti kleště,
praví hejtman, nechte, at dál mluví ještě!

„Duch mne vedl dále a tu v kruhách spjaty
já zřel na mučení lidu svého katy;
duch je volal jmeny, jak psi zaskučeli,
mnohé sám jsem poznal, kteří tady dleli.
Tu Ploškovský Adam, tam Lorecký z Lkouše
v šílenství a žalu vlastní ruce kouše,
pan Lev z Rožmitálu seděl celý nahý,
vosám vydán v pospas podél černé dráhy;
pak jsem viděl stranou, jak Štěpána Šlika
sedmnáct černých čertů z kůže dře a svlíká,
za to, že lid musil vyznat a se káti,
že jen d'áblem sveden začal v boj se hnáti.
Byl tam jeden opat z Vysokého Mýta,
jak míč z rukou d'áblů až ke stropu litá,
se svým velkým břichem míč byl věru dobrý.
Zřel jsem čtyry čerty veliké jak obry,
cosi v stínu skály kutili tam s chvatem:
těžkou měli práci s panem Kolovratem,
obilí mu cpali v jícen na věrtele,
to, jež na sedlácích vydřel. Bez fortele,
špatně dělali to v jeho věci muku.“

Nuže, nyní pravou utněte mu ruku!

Sekera se mihla, špalek v krvi ploval,
ruka padla k zemi – kněz však pokračoval:

„V středu lomu velký, žhavý kotel kyne,

pěknou lázeň máš tam, pane Wallenštýne!
Redern stojí vzadu, d'ábly komanduje,
by jen příkládali dál, je persvaduje,
ve kotli to syčí, praská, stená, mlaská,
kolem křepčí v tanci pekelnická cháska.
Dál jdu, těžce v kostech brodím se a štěrku.
Divný trest tě čeká, pane z Wartenberku,
za to, že jsi lidu tančit zapověděl
posvíceni slavit i muziku neděl,
tři sta čertů nyní na pekelné basy
hraje k tanci tobě, vstávají ti vlasy,
každý tón je žhavým do řežava drátem,
propíchá ti mozek, trhá uši chvatem
a když běsů chechtot dodělá se konce,
fagoty a dudy, housličky a zvonce
začnou od podlahy a tvé nohy samy
vrtí se a klátí. Aj, tu dobrý známý
Jičínský tu hejtman Taxis...“

Nedořeknul,
do druhé mu ruky katan právě seknul,
sekera se mihla, špalek v krvi ploval,
ruka padla k zemi – kněz však pokračoval:

„Nejen dávné katy zřím, i katy příští,
stoji tam jak tady já na popravišti,
Nestačí tu kotel ani muky všecky,
jaké zasloužil by statkář Kostelecký.
Za nehty mu d'ábli zarážejí v smíchu
žhavé tenké dráty, bratru jeho, mnichu,
druzí páří břicho a z Kalenic paní
žhavou týči v jícen vráží při snídání,
žhavou týči druhou vráží ku obědu,
žhavou týči třetí Satan ku posledu.

Dál jdu – d'áblů spousta jakýs pytel válí
přes pařezy, strže, pahýly a skály,
z pytle nářky znějí, kletby, lání sterá.
Co to valchujete?

– Pana Lamingera!

sklepeme ho cepy zašitého v pytli –
a než obrátí se, již ho drápy chytli,
do vody jej vrhnou, vyperou jej chutě,
na rošt pak jej vrhnou na pekelné kutě,
aby osušil se, po Chodovsku k tomu na dudy mu hrají.“

Náhle hlasem hromu
hejtman rozkazuje: Na skřípec s ním, braši,
ztuha přivažte jej, nežli se nám splaší,
snad mu na tom loži přece
zacpem hubu!

Provazy se vzpjaly. Hra koleček, zubů
začla pracovati. Ulický však
stále
vidění své hrozné rozvínoval dále.

Ve smrdutém bahně potí se a vaří
hezky na hniličko páni kommisari,
kteří vyšetřují živelní vše škody,
spory o mezníky a vše nepohody.
Ti mezníky s chvatem na svých nosí zádech,
až pot s čela proudí jim ve vodopádech,
ti těžkými pluhy přikrajují meze,
jiné vodí čerti žhavém na řetěze;
jiným láhve vína otloukají nosy,
z broskví daných v ústa vyletují vosy,
pavouci jim hnusní v prsteny se věší,
druhdy na kočárech, nyní bédní pěší,
v močálech se vláčí, písčinami v pláči,

tlum jich břede bídný dál tou tlamou dračí.

Z jednoho tu koutu zní to: Běda! Běda!
V středu samých ďáblů lítá hrabě Breda,
ubožák je nahý, do kola se točí,
ďáblův tlum jej švihá důtkami, jak skočí.
A ty důtky z ženských spletené jsou vlasů,
neb ten vilník chytal mladou, dívčí chasu,
sedláci když platit nemohli mu daně,
dívkách vlasy stříhal, prodával a za ně
uhražoval ztrátu, již měl na desátku.
Teď těch ženských vlasů chycen na oprátku
a z těch ženských vlasů bičován je bičí.
Oj, to divoký hon. lítá to a fičí
přes hlavu a pléce, přes stehna a boky
a pan hrabě při tom dělá divné skoky,
podobá se kozlu, který zahradníkem
dopaden byv křepčí mezi zelím s křikem.
A ty ženské vlasy, ty jsou jako zmije,
každý kolem těla se jak oheň vije,
a ty ženské vlasy, ty jsou plny jedu,
a pan hrabě plný ran je, modřin, vředů,
na které se slétá much a strečků vřava,
hnis juž k zemi teče. Honba neustává.“

Což juž nepřestane, hejtman křičí, jděte,
jazyk jedním rázem jemu vytrhněte!

„Věčný Hospodine,“ Ulický řve, běda,
a pahýly rukou v krvi k nebi zvedá,
„vidím tvoji slávu, vidím skrze mraky
andělů tvých davy, perutěmi zraky
hvězd zářivou třísní soucitně mi cloní,
slyším divý dusot ze zjevení koní,

jedou na tyrany, k pomstě svaté pílí,
číši zmaru, trestu, krve k zemi chýlí
na ty vaše zámky, na ty vaše hrady,
na pelechy hanby, krutosti a zrady;
slyším hučet vody jako hromy dálné
slyším jásot duchů, alleluja valné,
bože, Hospodine...“

Kat mu jazyk trhá,
do prachu jej v krvi pod nohy mu vrhá.
Ulický však dále krve horkým proudem
blekotá:
O pane, sud' mne svým soudem,
ať mne třeba plamen tvého pekla schvátí,
dej, bych – aspoň – pánům, moh' tam –
přikládati!“

HRABĚ BREDA

V zlém hněvu hrabě Breda burácí;
daň neplatili jemu sedláci.

Zda nemohli neb nechtěli,
on čeká darmo třetí neděli.

A k poledni zněl návsí bubnů vír
a v drábů středu kráčel mušketýr.

„Pan hrabě to vám činí vzkázání,
že nejvyšší čas dělat pokání.

A zaplatit co dávek, desátků,
neb hrdlo chystat v pěknou oprátku!“

Však marně prehl čtvrtý týden zas
a návsí bubny zní a polnic hlas.

Vojáci kol vsi řetěz splítali
a všechny mladé dívky schytali,

A mladé ženy všechny do jedné
a do zámku je hnali v poledne.

Co bude s nimi? Jaký osud jich?
a v mušketýra odveti zněl smích.

„Pan hrabě poslouchat vás vycvičí,
na zámku čekají už holiči.

Ti ostříhají vlasy ženám všem,
by hrabě zkrácen nebyl v příjmu svém.

Co měli vy jste dáti na zlatě,
kštic zlatem nahradí si bohatě.“

A stalo se tak – Jedna dívka jen
jak vesna sličná, tichá jako sen

se zdráhala – a hrabě povelí:
„Ji ku lepšímu chystám úděli;

Já pro sebe ten zlatý nechám vlas,
ty druhé ostříhané pust' te zas!“

A stalo se. Noc táhla v tichý kraj.
Ó pane hrabě, dnes té čeká ráj!

Ta dívka selská, soujem luzných vнад,
v svých vlasů zakryje tě vodopád.

Jí tisíckrát se tobě odplácí,
co dluhují ti ještě sedláci.

Svit jitra plnou září v pokoj vnik’
a dveřmi hlavu strčil komorník.

Pán nezaspal tak nikdy do rána.
Zří k loži – clona jeho strhána.

Zří k oknu – s něho bílý vlaje šat,
zří v lože zas a trne hrůzou jat,

A neví, je to pravda, je to sen –
tam zlatou kšticí hrabě uškrcen.

SELSKÉ KÁZÁNÍ

Tři jesuiti z Hory Kutné
před Švédy prchli v pospěchu;
to cestování věru smutné
o hladu, žízni, bez dechu.
Blíž Ledče v lesa ústup ztmělý
když utajit své kroky chtěli,
křik divý kolem burácí;
ó běda, v zlou tam přišli chvíli,
jenž vzbouřeni tam tábořili,
je zaskočili sedláci.

Huk dvacet náhle po nich sahá,
je vítá jásos, ryk a smích.

Ten vzad je strká, ten vpřed tahá,
dav na osly je chvatem zdvih',
do rukou ocasy jim dali,
skrz úžlabí přes klest a skály
je v hlučném hnali hovoru
a nestanuli v tom dřív štvání,
pod velkým dubem v stinné pláni
až v svém se octli táboru.

Je přivázali k sobě zády,
pak vespolek se radili,
a v konec bouřné, hlučné vády
je v kotel všecky vsadili.
Jak lomcoval děs ubožáky,
jak darmo k nebi kalné zraky
bez jiskry každé naděje
s modlitbou na rtech chtěli vznésti!
však darmo! kol již hoří klestí
a v kotel vlito oleje.

A co to zvolna v kotli syčí,
baráčník Jíra jako kněz
rukama máchá, káže, křičí
a vystoupí si na pařez.
„Dost dlouho jste, vy černí ptáci,
nevděčnou s námi měli práci,
(tak posměšně se rozhání)
teď čas je světu vale dáti,
teď došlo na vás poslouchati
též jednou naše kázání.

Chci ukázat vám, jak vy stejně
že dovede to selský chám,
zde ve věřících dlíte hejně

a les je věru lepší chrám.
Co, probíhá mráz vaše kosti?
Mně zdá se, nejlíp o věčnosti
že dělali jste oraci,
nuž poslouchejte v kotli žhavém
na sobě zkuste selským mravem,
co myslí o ní sedláci.

Jeť věčnost dlouhá, hrozná, němá,
ba lidský nechápe ji um,
to les je, který konce nemá,
to bez oken a bez vrat tlum.
to močál, který neprobředeš,
to poušť je, kterou neprojedeš,
to bezedná je žalu číš,
zkad noc a noc a noc se valí.
Co vrtíš se? Snad juž to pálí?
Za chvíli líp to pochopíš!

Na celou kouli toho světa
si pomysli, že malý pták
za milion let jednou slétá
v zobáčku nesa jeden mák,
a než ta zeměkoule celá
vzplá máku nachem zkrvavělá,
ten celý, celý, celý čas
je hříčka jen, je stín jen stínu,
je třísku mulá na vteřinu
té věčnosti, jež zhltní vás.

Byť všechněch pouští nedohledno
si zachyt' sýtem obrovským,
a pouze zrnko písku jedno
za milion let pustil jím,

než dopadla by zrnka všicka,
ten celý čas – to hračka dětská
je vůči celé věčnosti,
a kdybys v cedník moře přelil,
té práce bys jen marně želil,
to stín, to nic, to hlouposti.

Byť byly všecky listy tady,
jež zničili jste z českých knih,
a v nekonečné, dlouhé řady
byť slepili ste zbytky jich,
byť každý list se v plamen změnil
a na vás žhavé zuby cenil:
to kapka pouze maličká
té žhavé smoly by jen stekla,
které je plna tůně pekla
od věčna k věčnu celičká.

Nu slyšíš, jak ten oheň praská?
Nu skáčete co kůzlata?
(A v oleji to hvízdá, mlaská)
Nu, upečem vás do zlata!
Jak troud už splála vaše kutna,
teď tušíte, jak věčnost chutná!
však to je pouze směšný žert,
to začátek jen oné skočné,
jež do opravdy teprv počne,
až kotlem bude míchat čert!“

A smích a hlučný povyk davu
a potlesk zvlnil lesní tiš,
„Zde sedlák přec je ve svém právu
nuž víte, co je věčnost již?
Co zkusili jsme dlouhá léta,

jen stínem pomsty na vás sletá,
vy supi, káně, krahuji,
i věčnost ta je krátká příliš
bol vyslovit, jímž, vlasti, kvílíš,
čím hrdlo tobě stahují!“

CEP A KOSA

Štíhlá kosa – pěkná panna
zafičí a šlehne,
v býlí, bodlák, plevel rázem
jak blesk boží vběhne.

A cep štíhlý – pěkný junák
jak se vzduchem kmitá,
koukol, vika, černé zrní
nad hlavy až lítá!

Cep a kosa – věru na nich
celý leží statek,
věru čas a mohli slavit
by zas pěkný sňatek!

Kosa ovšem samé zuby,
cep otlučen trochu –
snad to půjde s dobrou vůli
ještě v kolo, hochu!

Cep a kosa – Čech a Polák
v tanci velkolepém!
at tu chamrad' lži a zrady
skosíme a sklepem!

MODLITBA NA ŘÍPU

V trudu, potu, boji, mdlobě,
z kraje bídy, z kraje vzdechů
modlíme se hlasně k tobě,
děde Čechu!

Dej, by otců síla stála
našim dětem u kolébky,
aby měly jak tvá skála
tuhé lebky!

V bázni, strážni, v tísní, v zlobě,
z kraje, kde drak sváru hýří,
modlíme se hlavně k tobě,
svatý Jiří!

Sílu svalům vrať a dlaním,
ať se každý díla chopí,
jak ty v hrdlo mlokům, saním
vrazí kopí.

S hory této, kam zrak sahá
ať chví hymna plesu rtoma:
Svá je zas vlast naše drahá,
zde jsme doma!

ŽALOPĚV SELSKÉHO LIDU PO BITVĚ U CHLUMCE

Ten Chlumecký rybník
zkalený je celý,
jakby se červánky
na vlnách mu rděly.

Podivné červánky
nebývaly prvé,
vzrostly přes den bílý
z lidu vřelé krve.

Ten Chlumecký rybník
zcuchané má síť,
jakby se ho v pádu
kdos chtěl zachytiti.

Ba že chytaly se
ve poslední muce
selské, mozolité,
zkrvavělé ruce!

Darmo se chytaly,
darmo zápasily,
škoda, věčná škoda
ztracené té síly!

Vidíme je posud
v šeru se míhati,
rychle se stíhati,
žalně se zdvíhati!

K nebi se zdvíhati,
žalovati němě,
co vše vytrpěla
rodná česká země!

Co vytrpěl sedlák,
jenž tu zemi oře,
samou sije naděj

a žne samé hoře!

Kletá první rána,
která tady padla,
bůh ví sám, či hlava
touto ranou schladla.

Bůh ví sám, či srdce
přestalo tu bít;
kdo teď jako ono
pro svůj národ cítí!

Císaři náš, Chvojko,
konec tvoji vládě,
žebráci jsme všickni
tady pohromadě!

Škoda, stokrát škoda
tvojí vtipné hlavy,
však si nyní na ní
žáhu páni spraví.

Smutní jsme žebráci,
jakým rovno není,
dneska odsouzení,
zítra pověšení!

Naděje vy krásné,
snové o svobodě,
což jste rovny písku,
což jste rovny vodě!

Těžké pro nás jarmo
i pro naše děti,

jaké nebývalo
dlouhá na staletí.

Těžké jak noc věčná,
která nemá ráno,
vše tu ztraceno jest,
vše tu oplakáno,
vše rybníka na dně
na vždy pochováno!

ČESKÝ SEDLÁK

Od pravěku snášel bídu,
lomožil se, potil,
ku ochraně svého lidu
v záseky les hrotil.

Zahnal Franky, zahnal Sasy
a přec neměl štěstí,
a přec utíral jen slzy
zkrvácenou pěstí.

Jednou trochu volněj vstala
znavená ta hlava,
když kolem ní záře vzplála
kněze Soběslava.

A zas leta jha a trudu,
leta odříkání,
měštáci ho obírali,
obírali páni.

Němec kupčik jen ho vypil,

pán roznesl statky,
sedláček jen uši schlípil,
platil za ostatky.

A jen jednou mu to divně
za nehty přec vlezlo,
chytil cep a krušil v kusy
tiaru a žezlo.

Jak blesk lítal, drtil pýchu
a pil kalich páně,
v panské lebky, v skráně mnichů
bušil odhodlaně.

Ale potom! Boží soudy,
škoda věru slova!
Nestačila v muku jeho
muka titanova!

Však tou nezdrčený tihou
nekles' v boji tuhém,
povstal z něho Jungmann s knihou
a Veverka s pluhem.

BALLADA BLÁNICKÁ

Na veliký pátek při pašijí hlase
vždycky jednou za rok Bláník otvírá se.
Zle je, zle je tomu, či krok tam se šine,
musí čekat, musí, až rok zase mine;
ještě věru šťastný, když rok v sklon se chýlí,
pakli onu hroznou nepropase chvíli,
v které opět žalném při pašijí hlase

na veliký pátek Bláník otvírá se.

Mnohem hůře tomu, komu těžké spaní
na znavená víčka zázrakem se sklání,
usne tu a zaspí třeba na sto roků.
Oj, což darmo želí pak svých bludných kroků!

Smutná je to chvíle na veliký pátek!

Vyšel soused Jíra z chaty svojí vrátek,
místo do kostela, pašije kde pěli,
obrátil se k lesu. Den byl šerý, stmělý,
jak se stromy smutně, teskně rozšumněly!

Soused Jíra ve vsi platí za písmáka,
víc jej lesní šero než dům boží láká;
kráčí dál a dále, pod Bláníkem stojí,
staré zvěsti dědů v lebce se mu rojí,
usměje se trochu. – Aj, tu skalní stěna
pod kořáním sosen kyne otevřená!
Soused Jíra vejde, hlavou při tom kývá.
Z dálky pašijí hlas v dumy lesa splývá.

Dlouhá chodba před ním; na konci cos kmitá,
jak hvězdička bílá, oblakem když svítá,
Jíra za tím leskem kráčí dál a stále,
až se octne náhle ve kamenném sále;
kolem stěny pěkně stojí řady koní,
ob čas řemeny jim o třemeny zvoní,
jak hnou hlavou v dumě, jak přešlápnu časem,
zní to dálnou chodbou temným, dutým hlasem.
Vedle koní v skutku, báje pravda měla,
rytířů se tlupa v šeru tajném tměla,
v pláštích zabalení, kolem rozložení

jako v těžké snění byli pohrouženi.

U nohou jim zbraně v hromadách se leskly.
Na hlavách jak hvězdy ob čas přilby bleskly,
velkých štítů plochy plály stříbroskvělé,
velké, přikrýt mohly tělo s koněm celé,
meče obrovité, mlaty okované,
houfnice a praky k střelbě uchystané,
hvězdy na řetězích, oštěpy a dýky,
palcáty a kopí. Seřaděno v šiky
boží vojsko stálo v pláštích zahaleno,
k boji připraveno, v sen však pohrouženo.

V středu toho davu praporec se zdvíhal,
na něm svatý Václav s orlicí se míhal.

Kež to Jíra prohlíd', než to mohl chápat,
balvan skalních dveří s hrozným třeskem zapad',
pašijí pláč dozněl v pustém šerém lese,
ohlas ještě slabý v skály sem se nese,
jak pták postřelený perutě když vzpíná,
o klenby se třepe, třepe, uhasíná.

Náhle Jíra cítí v údech těžkou mdlobu,
sedne, myslí, malou odpočinu dobu,
sedne a již dřímá ve živém tom hrobu.

Bůh ví, jak spal dlouho. Když se vzbudil zase,
chvíle byla, v které Bláník otvírá se.

Nevědělt' to ovšem, kolem zrakem těkal,
mnul si žasem oči, znovu se zas lekal;
kolem stěny pěkně stojí řady koní,
ob čas řemeny jim o třemeny zvoní

jak hnou hlavou v dumě, jak přeslápnu časem,
zní to jako druhdy chodbou táhlým hlasem.

Vedle koní posud řada mužů stojí
chvějí se jak stíny, jež se lesem rojí,
v pláštích zahalení, kolem rozložení,
jako v těžkém snění zase pohroužení.

Ale u jich nohou nebylo víc zbraní.
Místo velkých štítů jak měsíčně pláni
ruchadla se skvěla, pluhy místo praků,
místo mečů, kopí zdivenému zraku
jevily se kosy, rýče, cepy, brány,
motyky a srpy čisté ukovány
stejně nad tím davem prapor se však zdvihal,
na němž svatý Václav s orlicí se míhal
vesel zachvíval se...

Pašijí zvuk zdáli
zmírajícím zvukem zaleh' mezi skály.
Hola, Jíro, vzchop se, chcešli v lesním klestu
najít otevřenou ku domovu cestu!
Ještě pohled zpátky! Koně zařehtali,
bezdech Jíra vyšel ze blánické skály.

Ví bůh, jaký řád roků nad hlavou mu táhnul!
K potoku se Jíra jako maně nahnul.
Zachvěl se neb viděl v zřídle obraz kmeta,
jehož lebka celá šedinami zkvětá,
jehož skráně bledé vrásky jsou a rýhy,
jako toho, kdo čet' mnoho z divné knihy,
kterou bůh nám dává jenom zřídka k čtení
a pro jejíž velké, těžké pochopení
jedni lhostejni jsou – druzí zaslepeni.

Udivený Jíra přišel do vesnice,
nepoznal ji – jeho rovněž nikdo více.
V polích plno ruchu, kam jen zrak se díval,
a nad smavým krajem vesel skřivan zpíval.